

ОДАКЛЕ СУ ЖУМБЕРАЧКИ УСКОЦИ?

У две велике сеобе, 1530. и 1538. године, насељен је наново, тада већ скоро опустели, Жумберак новим становништвом, које се још и данас у много чему знатно разликује од затечених старинаца. По савременим извештајима дошли су ускоци из области, која се простира око данашње босанске, хрватске и далматинске тромеђе, од Гламоча, Унца, Срба и Обровца.¹ Према савременим извештајима о тим сеобама не може се ни најмање сумњати ни о вери, ни о народности ових ускока, али тим још није решено питање одакле је тај народ. Већ из имена, која им се неки пут дају, Seruiani, Rasciani, види се, да се при њихову доласку знало, да они нису аутохтони елеменат оних крајева, из којих су ускочили на хрватско земљиште. Против њихова аутохтонства у тим крајевима говори и њихова православна вера, које пре тога времена није било ту. Али има и других знакова, из којих се може видети, да крајеви око Обровца, Срба, Унца и Гламоча нису старевина, него задња етапа жумберачких ускока пре њихова преласка у Хрватску. Ја сам на другом месту покушао доказати, из којих је крајева доселио православни народ у северозападну Босну, у којој се деломично налази и овај крај.² Али има још речитијих доказа, да су жумберачки ускоци пореклом из удаљених крајева тадањег турског царства.

Један извештај из 1551. год. спомиње како су Турци на својој граници према Хрватској довели много хиљада Влаха из дубине унутрашњости своје државе (aus der tyeffe der Türgkhey).³ Па као што су Турци овога пута довели народ из унутрашњости, врло је вероватно, да су то практиковали и пре и после, јер се иначе не би могла протумачити изненадна појава маса народа православне вере у крајевима, где га пре није било. По томе се може сигурно узети, да су и жумберачки ускоци дошли у крајеве око Гламача, Унца, Срба и Обровца из удаљенијих крајева турског царства. Али одакле?

У погледу раније постојбине жумберачких ускока извори не дају никаквих директних података. Зато се морам латити других доказних сретстава, да могу наћи њихову ранију постојбину.

Лопашећ⁴ вели, да данашњи жумберачки унијати, који су потомци православних ускока, имају у своме говору извесну множину талијан-

¹ Mon. Slav. Merid. XXXV. p. 411.—418., XXXVIII. p. 405.—408.

² Мој чланак Поријекло православ. народа у сјеверо-западној Босни. Гласник Земљ. Музеја, 1918.

³ Извештај Ив. Ленковића краљу Фердинанду. Mon. Slav. Merid. XXXX. p. 414.

⁴ R. Lopašić, Žumberak. Vienac, 1880. p. 655. С овим се слаже и оно, што Лопашећ спомиње, да се у североисточном крају Жумберка говори више приморски и

свих речи, којих немају католички старинци у Жумберку. Из тога се може закључити, да су унијати, односно њихови претци, пореклом из крајева блиских приморју или са самога приморја, дакле из данашње Црне Горе, Боке и Херцеговине. Даље Лопашећ вели, да старије унијатске жене носе косу стуштену крај образа и низ прса. На поменутом месту сам ја баш овај начин ношења косе узео као доказ за порекло православног народа у северозападној Босни из крајева, где је такво ношење косе и данас у обичају, а то су Плав, Васојевићи и Кучи. Додуше ранијих је времена могла оваква ношња бити јаче распрострањена, него данас, у најмању руку бар у даљем или ближем суседству Куча и Васојевића. Ако се узме у обзир Лопашећев навод о честој употреби талијанских речи у говору жумберачких унијата, онда и овај особити начин ношења косе добија јачу доказну снагу, јер се деломично поклапа са областима јаче употребе талијанских или, боље речено, романских речи.

Други доказни материјал за ранију постојбину жумберачких ускока узео сам из топономастике и из личних имена и презимена.

На специјал. карти 1:75.000, на листовима 22. XIII., 23. XII. и XIII. и 24. XII. нашао сам у Жумберку и његовој околини више имена насеља, која су необична за овај крај, те сведоче, да су их дали на селима људи из других крајева, и то одонуд са далека југоистока. Та су имена: *Бадовинци, Балабани, Басташић, Голеши, Данчуловић, Дукићи, Кокош, Кордићи, Маршић, Пилашовци, Секулић, Стијић, Тараша, Шимраци, Шобашовић*. У једном попису ускока из 1551. године² налазе се поред неколико горњих имена још и ова презимена и лична имена: *Богдашић, Виђевић, Врањеш (и Врањешевећ), Врс, Вукнић, Вуксановић, Главници, Грубач (Грубачић, Грубачевећ), Бурашевић, Бурмановић, Жеравић, Клисурић, Кошљанин, Којчин, Палашовић, Микулић, Оливеровић, Полоја, Прелућанин, Романовић, Селаковић, Сиверовић, Скоројевић, Струјић, Тудор, Херак (и Хераковић)*. На другом сам месту нашао име жумберачког ускога *Ресана Шишмановића*.³ Сем тога знам, да се данас у Жумберку налази унијатска породица са презименом *Предојевић*.

Ја не знам колико од свих тих имена има још и сада у Жумберку, али знам, да се многа од тих имена налазе данас тамо далеко на југоистоку као породична презимена или као географска имена. Нека се налазе у историјским подацима тих истих југоисточних крајева, а нека се спомињу као имена Влаха по хрисовулама манастира у старој српској држави. Већи део их се налази и у данашњој северозападној Босни, али су ту, као и у Жумберак, донесена из веће даљине.

Највећи део имена сам констатовао на територији, која обухвата јужну Херцеговину, Боку и стару Црну Гору заједно са Брдима и околином Скадарског Блата. Мање сам их нашао у Подрињу са По-

наводи као пример: *јеси ли доша?*, док се у западном и јужном крају вели: *јеси ли дошо?* Реџеџар у делу *Der štokavische Dialekt*, p. 107. вели, да гласовна група *ao (a)* даје *a* у Црној Гори, Паштровићима, Грбљу, средњој и северној Далмацији, Лици и Крбави и у оним деловима Босне и Херцеговине, који су суседни овим северним крајевима. То исто наводи О. Ђурић, Шума, Површ и Зупци. Насеља II. p. 1160. за Зупце, Крушевице и Корјениће.

¹ Lopašić, op. citi p. 656.

² Dr. A. Ivić, Prilozi za povijest Hrvatske i Slavonije u XVI. i XVII. vijeku. Starine, 35., p. 269.—301.

³ Dr. Aleksa Ivić, Dolazak uskoka u Žumberak. Vjesnik kr. hrv.-slav.-dalm. zem. arkiva. IX. p. 118., 122., 126.

лимљем и Старим Влахом. Нека су несумњиво влашка, те су у средњем веку морала бити распрострањена на далеко, па је тешко одредити област, одакле су носиоци тих имена. Али је несумњиво, да су одонуд са југоистока. Два географска имена из сарајевске околине, *која имају облик породичних презимена*, нашао сам и у *Хрватској* нешто даље од Жумберка и изнећу их овде само узгред.

Споменути попис од 1551. садржи 315 ускочких имена. Скоро уза свакога ускока стоји наведено и село, одакле је. Тих села има око 70, од којих сам на специјал. карти 1 : 75.000 нашао у Жумберку и Мариндолу 37 сигурних и 8 сумњивих. Осталих 25 села нисам могао наћи на карти, па сам мислио, да се, може бити, налазе на другом крају дуж тадање турско-хрватске границе. Али их ни тамо нисам нашао. Стога мислим, да су се и та села налазила или се налазе и данас у Жумберку, па с тога разлога сматрам све људе из пописа Жумберчанима.

Пре него што пређем на детаљни део овога чланка морам споменути ово. У неким ретким случајевима ће понеко жумберачко име доћи у сумњу, да би могло бити пореклом не само с југоистока, него и из хрватских крајева. Примера ради наводим ускоке *Оливеровиће* и једнога *Богдашића*. Име Оливер није било ранијих времена непознато у Угарској, Хрватској и северној Далмацији, па би се стога могло посумњати у јужњачко порекло жумберачких Оливеровића. Исти је донекле случај и са Жумберчанином Богдашићем. Године 1531. био је у Загребу каноник Blasino de Bogdasa. Ако овај човек не води порекло с југа, што је могућно, онда би и јужно порекло ускока Богдашића било сумњиво. Али ако се има на уму, да се жумберачки ускоци обично зову Власима т. ј. именом људи претежно пастирскога занимања, па су дакле били прости људи са ретким изузетком њихових војвода, који су могли бити и пореклом и лично људи од малог племства, и када се има на уму, да су били православне вере, онда отпадају сумње, да би међу њима могло бити људи, који нису пореклом са југоистока, већ из ближих хрватских крајева.

Напред споменути знаци, по којима би се могло закључити, да су жумберачки ускоци дошли у северозападну Босну и северну Далмацију из крајева, који су стајали под јачим романским утицајем нашега приморја, добивају потврду са још једне стране. Од неких 45 ускочких имена и презимена могао сам наћи њихове трагове за 25 баш у приморју и његовом ближем залеђу. Зато ову област издвајам као нарочиту целину, која обухвата данашњу јужну Херцеговину, Боку и Црну Гору са њеним приморјем и Брдима. У овој се области налази и у топономастици и у именима старијега и данашњега становништва највећи део напред споменутих жумберачких имена.

Ово су та имена.

Балабани (Balabani 23. XIII.)¹ својим именом одају јужњачко порекло. Ја сам у споменутом свом чланку о пореклу православ. народа у северозападној Босни изнео нешто о значењу речи и о пореклу ове породице. Ту сам истакао могућност, да су босански Балабани пореклом из Црне Горе. Та могућност постала је сада моје уверење, јер држим, да уз онолико ускочких породица, о којима ћу после говорити и које потечу из приморске области, могу и Балабани бити пореклом

¹ Имена у загради, која имају уза се бројну ознаку појединих листова специјал. карте, узета су из те карте. А када у загради стоје имена без те бројне ознаке, она су узета из пописа ускока од 1551. год.

из истих тих крајева. Један део босанских Балабана је свакако после 1530. доспео у Жумберак.

Басташиху (Radonia, — Wellan Wasstaschitsch; Bastašić 23. XIII.) жумбачки имају сродних имена у приморској области од Васојевића (село Бастахе) до Црмнице (село и братство Бастаћи). Но села оваквога имена има и по Босни, почевши од Фоче, па све до Хлијева и Приједора. И у Рађевини у северозападној Србији има село Бастав. Име је изведено од речи *бастах*, која се више пута налази у дубровачких писаца, а у унутрашњости, чини се, није била у јачој говорној употреби. Стога мислим, да су босанска и рађевинска имена постала од емиграната из приморске области, где је и жумбачким Басташићима порекло.

Богдашић (Janndrij Wogdaschitsch) има у овој области својих хисторијских потврда од 13. века. Мушко име Богдаша било је у обичају у Дубровнику од 1279.—1322., а у Котору као презиме 1333. године. Бокешко село Богдашићи се спомиње већ од 1426. У данашњој топономастици има овога имена у Плаву (планина Богдаша) и у срезу Билећкој. Изван ове области разнели су име исељеници по босанским срезовима Фочи, Рогатици, Хлијева и у Славонију.

Вигњевић (Raditsch Vignieuitsch) води порекло од некога Вигња, које име носи и оној Вигањ Бобан, чији се гробни камен са натписом налази у селу Жакову у Херцеговачким Бобанима. Из старијег је времена и онај Хрвоје Вигњевић, кога је босански краљ Остоја слао 1410. у Дубровник. Једно село у Љуботињу у Црној Гори зове се Вигњевићи, а једно село у Конавлима Вигњи. Конаваоски Вигњи се спомињу 1433. У селу Радећи у Пиперима зове се једно брдо Вигањ. Не знам, да ли какве свезе има са овим именом локалитет Вигањев Под на северној граници Дробњака. Данашња породица Вигњевићи у Ваљевској Тамнави, која је пре 100 година доселила из Лике, доводи нас ближе Жумберку. У главном може се рећи, да је жумбачки Вигњевић из приморске области.

Врси (Vugkh Wrs, Wrs Vugkhmierouitsch) имају своје име несумњиво од романскога Urso, Orso, како су се у средњем веку звале неке властеле и грађанске породице на Цресу, у Трогиру, Дубровнику, Котору и Бару. Таквога је порекла сигурно и село Врсиње (данас Мршине) у Конавлима. Других аналогја из других крајева нема, те сматрам да су Врси пореклом из ове области.

Вукнићево (Juan Wugkhmitsch) презиме је изведено из имена неке жене Вукне. Оваква женска имена састављена од кратко наглашене основне и наставка *на* у обичају су данас у Црној Гори (Босна у Вукову речнику) и у јужној Херцеговини (Сокнићи у Сарајевском Пољу су досели из Попова, Јокна у В. Врчевића). Али их је и у прошлости било у тим крајевима, о чему сведочи презиме старинаца Боснића у Паштровићима и имена Бјелна, Божна, Драгна и Мирна у Дубровнику од 14.—16. века. Стога верујем, да је и овај Иван Вукнић пореклом из ових крајева.

Вуксани и *Вуксановић* (Vugkhssan Rachutouitsch, — Vugkhossallitsch, — Nigouanouitsch, Rayagkh Vugkhssannouitsch) имају врло необично име. Т. Маретић¹ по Миклошићу пише га овако: Вљкѣ-с-ањ. Немам приручи Миклошићева дела, па не могу знати има ли код словенских народа још овако сложних имена. Ја сам не могу да се сетим оваквога имена

¹ Т. Маретић, Народна имена и презимена. Rad 81., p. 139.

од друге које основе. Свакако је име по свом облику необично и морало је бити раније ретко и ограничено на ужу територију. У Даничића¹ долази само један жички Влах Вљкхсан и један властелин хумскога кнеза Андрије из год. 1249. Галџ Вљксаник. Друге хисторијске личности овога имена или презимена су Вуксан Булатовић, војвода у Ровцима, предак рода Вуксановића у братству Дрекаловићима у Кучима и предак рода Вуксановића у братству Улићима у Ријечкој Нахији. Ови задњи Вуксановићи су пореклом од пиперских Мрка, који су старинци у Пиперима, где и данас на граници Мрка има у селу Завали земљиште Вуксанова Лазина. Изузевши жичкога Влаха Вуксана све су ове личности из приморске области. Но сем њих има их ту још. У Боци Которској има Вуксановића у херцеговском крају, у Грбљу и Спичу. Херцеговски су старином од Клобука у јужној Херцеговини, а они други су из Црне Горе. Али и друге породице овога презимена, које живе у Србији у Колубари, Лепеници, Љубићу и Гор. Драгачеву мора да су пореклом из Црне Горе и Брда. Њихово сећање води додуше само до Дробњака, Сјенице, Новог Пазара и у жички и моравички срез. Но зна се, да су ови крајеви етапе емиграната из Црне Горе и Брда. Узевши све ове у рачун мислим, да нећу погрешити ако жумберачким Вуксанима и Вуксановићима означим Зету и њену околину земљом њихова ранијег боравка.

Грубачи (Juan Grubatschitsch, Petter Grubatscheuitch, Grubatsch Radollitsch; Grubač 23. XIII.) су неоспорно из приморске области. Још у 15. веку се спомиње неколико Грубача у овим крајевима у Луштици и Дубровнику, код Сандаља и херцега Влатка. Један човек из племена Матагуџа у Зети презивао се 1468. Грубачевић. И на средњевековним гробним споменицима у Херцеговини долази име Грубач. Једнога Грубачевића спомиње фра-Андрија Качић у Читлуку у доњој Неретви. Данашњег времена има Грубачића у Билећским Рудинама и у Невесињу (ови су из Рудина). Грубачи у Темнићу у Србији ће сигурно бити из приморске области и ако то они не кажу. Један Грубач, чинovníк, настањен сада у Сарајеву, пореклом је из Цуца у Црној Гори. У топономастици има спомена на Грубаче у Кучима и у невестињском Биограду. Ради потпуности спомињем и двојицу људи из Трогира и Котора са именом Grubacius из год. 1357. и 1430.

Данчуловићи (Miculla-, Rayitsch-, Vranesich Dantschullowitsch; Dančulović 23. XIII.) су такођер из ових крајева. И данашњег времена има у Боци људи, који се овако презивају. По традицији дошли су они у Боку у 16. веку из Арбаније, што може значити Зету и зетско приморје. Год. 1467. живео је некакав Данчул у херцеговачким Бобанима. Име је влашко, па је и у Мармарошу, у изворном крају реке Тисе, било Влаха, који су се звали овако.²

Ђурашевићи (Radossaw-, Khraytschin Jurascheuitch) по имену, из кога је изведено њихово презиме, могу бити само из приморске области. Велики број историјских личности, данашњих породица и географских објеката у овој области, а специјално у Боци и западној Црној Гори, зову се овако. Ђурашевићи су у 15. веку били властела у Зети, а овако се зове и неколико породица данашње Боке. У кучком Затријепчу се неке арбанаске породице зову Ђурашаит (Ђурашевићи). Неколико села и локалитета у Кучима, Братоножићима, Цеклину и Боци

¹ Ђ. Даничић, Рјечник из књиж. старина срп. св. I, р. 139.

² Dr. K. Kadlec, Valaši a valašske pravo p. 464.

Которској зову се именима изведеним од имена Ђураш. Ретка су оваква имена у другим крајевима, као Ђурашевац у Рађевини и Ђурашићи у Бабинама у Подимљу. Свакако су она постала од људи досељених из зетско-бокешких крајева.

Ђурмани (Dukha Jurmanouitsch) су такођер одовуда. Нигде на другом крају нисам нашао ни људи, ни географских имена, која би сећала на Ђурмане, сем у Спичу у јужној Боци. Само ми је познат један Jurmanus као грађанин Сења у хрватском приморју год. 1359. Али узевши у обзир, да цело наше, и хрватско и српско, приморје има много заједничкога у именима и да су жумберачки ускоци били православне вере не могу породици Жумберчанина Дуке Ђурмановића доводити порекло из хрватског, него из српског приморја. Ни његово крштено име Дука, које је јужнога порекла, то не допушта.

Жеравицама (Miculla-, Pedkho Scherauitschitsch) на основу једне песме фра-Андрије Качића сматрам као стару постојбину Бањане у данашњој Црној Гори. Качић вели, да се Грујица Жеравица, јунак 17. века, звао Сарабаћа. Накићеновић¹ спомиње у Топлој крај Херцег-Новога стару, изумрлу, породицу Шарабаће, за коју вели, да је дошла из Попова са владиком Саватијем. И ако се ове две вести побијају у колико је у питању ужа постојбина Жеравица-Шарабаћа, оне се ипак слажу у томе, да су жумберачки Жеравићи из приморске области и то баш из јужне Херцеговине. Неколики географски објекти у срезовима Бос. Градишкој, Дервенти и Власеницама су без сумње добила своја имена од досељеника из овога херцеговачкога братства.

Кокот (Kokot 23. XIII.), село у данашњем Жумберку, означава насеље истоимене породице. Реч кокот у значењу певца, петла, короза употребљава се готово само у југозападним крајевима,² дакле у приморској области. Породица са овим презименом и географских имена има у данашњој Херцеговини, Боци и Црној Гори. Село Кокоти у Конавлима спомиње се 1433. године.

Кордићи (Kordić 22. XIII., Kordići, Kordina Gora 23. XIII.) су судећи по многим знацима такођер из ове области. Почетком 18. века се спомиње један Кордић као приложник цркве св. Николе на Пелинској Рудини у Грбљу. Овај је сигурно био члан породице Кордића, која данас живи у селу Шишићу у Грбљу и за коју се мисли, да је давно доселила из Херцеговине. Исто се овако зове и једна муслиманска породица у Мрковићима у црногорском приморју. Корда је име влашко.³

Лалатовић (Zuitkho Lallatouitsch) носи једно врло ретко презиме, које сам нашао споменуто још само једанпут на другом месту. То је породица Лалатовића у Озринићима, чији се један члан спомиње у народној песми.⁴ Стога држим, да је и жумберачки Лалатовић из овога краја.

Маршићи (Marsić 23. XIII.) се спомињу у разним крајевима и на више начина, као: Маржићи, Маршићи, Мажићи и Машићи. Презиме је изведено од женскога имена Маржа, које се налази у Пећском Поменику, и коме одговара мушко име Маржен. Од овога је изведено пре-

¹ Накићеновић, Бока. Насеља IX. р. 444.

² Akadem. rječnik св. V. стр. 173.

³ Kadlec, op. cit. р. 465. наводи влашка имена из Мармароша и Фогораша Kodra (Korda) = Codrea.

⁴ Akadem. rječnik V. р. 892.

зиме Маршињих у доба Немањиха и, ваљда, данашње презиме Марсенић у Васојевићима. У приморској области има и данас породица овога презимена, и то Маршићи, муслимани, у селу Малом Остросу у црногорској Крајини и Машићи или Мажићи у Доњим Маинама у Боци. Егзистовање муслимана Маршића у Крајини јака је гаранција за велику старост те породице у овом крају. Стога и верујем, да су разни други Маршићи (село Маржићи у пријепољском округу, село Маршић у Лепеници србијанској и село Машићи у срезу Бос. Градишкој) исељеници из ове области.

Многи жумберачки ускоци са именом *Микула* и презименом *Микулић* (једнаест их са именом *Miculla*, седам са презименом *Micullitsch*) можда и нису сви пореклом из приморске области, али ће их један део бити отуда. Напред споменута двојица Микула, Данчуловић и Жеравичић, јесу доиста. Но има још знакова за егзистенцију овога имена и презимена у приморској области. Два виса у Пиперима зову се Микулићи, Вељи и Мали. Сем тога има и породица, које се овако зову, у Катунској Нахији у Црној Гори и у Боци Которској. Али ће понеки жумберачки Микула и Микулић вероватно бити пореклом и из кога другога краја, јер је име Микула влашко. Тако се звао један Влах Шишатовац бањске хрисовуље. Колико је ово име било распрострањено међу Влаха није ми познато. Овај осамљени случај међу манастирским Влахама у средњовековној Србији не говори у прилог врло велике распрострањености имена.

Пилатовци (*Pilatovci* 23. XIII.) су влашко братство средњег века, које се спомиње у 15. столећу у Травунији у држави Радосава Павловића.¹ По народној традицији били су они непосредни суседи Влаха Малешеваца.² Чини се, да су ово суседско становање продужавали и њихови одсељеници. У крају, одакле су ускочили жумберачки ускоци, у Босан. Грахову, баш уз саму међу гламочкога среза има сада сеоска општина Малешевци. Илар. Руварац по Шафарику спомиње једнога свећеника или калуђера Јована Малешевца, ускока из околине Метљице, дакле из непосредне близине Жумберка, који је 1561. помагао протестантима при штампању црквених књига у Ураку.³ По свој прилици је Јован Малешевац знао, да у Жумберку или Метлици има света из његова роднога краја од Билеће, па како су братствене и племенске везе међу Херцеговцима и данас јаке, а пре су биле и јаче, повукло га је срце, да дође међу своје и да се ту настани. Зато се врло вероватно чини, да је међу жумберачким ускоцима било и Пилатоваца из Опутне Рудине, који су у Жумберку основали село, што се данас зове њиховим именом.

Жумбечанин *Полоја* (*Polloya* *Porouitsch*) има врло необично и ретко име. Оно се налази још и у Пећском и Крушевском Поменику, али само по једанпут. Где су ти Полоји поменика живели не знам. Али сам нашао у једноме документу из 1433. године, који се односи на послове општине Грбља у Боци, двојицу Полојевића, оба из Грбља.⁴ Ради тога држим, да и они Полоји поменика спадају у Боку или њену ближу околину, па о Жумбечанину Полоју Поповићу мислим, да је пореклом из тих крајевима.

¹ Jireček, Die Wlachen und Maurovlachen.

² J. Дедијер Херцеговина. Насела VI. p. 116.—117.

³ J. Ruvarac, Jovan Maleševac als Bücherschreiber und Büchercorrector. Archiv für slav. Phil. 1903. p. 465.

⁴ Dr. Čremošnik, Kotorški dukali i druge listine. Гласник Зем. Музеја. 1922. p. 144.

Предојевићи, данашњи унијатски становници Жумберка, могли су такођер уз своје суседе Малешевце и Пилатовце доспети у северозападну Босну, а одатле у Жумберак. Ја сам на другом месту¹ констатовао досељавања суседних породица и братстава у северозападну Босну и продужавање њиховога суседскога борављења у новој домовини. По народној традицији су и Власи Предојевићи становали у крају, где Малешевци и Пилатовци.²

Струјић (Vugkhdrag Struitsch) има тако ретко презиме, да се са великом сигурношћу може мислити, да је пореклом одонуда, где се то име сачувало до данас. С обзиром на ову околност верујем, да је жумберачки Струјић из Попова од села Веље Међе, где се данас налази католичко насеље Струјићи. Додуше католичка породица Струјићи у селу Ступу у Сарајевском Пољу доселила је пре 70—80 година од Гор. Вакуфа. Али то насеље може бити једна млађа етапа у њихову селењу из Херцеговине.

Тудор (Tudor Kneschinitsch), крштено име једнога Жумберчанина, по својој форми одаје бокешко или зетско порекло његова носиоца. Овакво име носе често Власи српских манастирских хрисовуља. Али је тога имена било и другде. У 15. веку је било у Бару људи, који су се звали Tudor, Tudro. На територији старе Зете и Боке има географских објеката, који данас носе имена изведена од овога имена, као Тудоричко Поље и брдо Тудорица у Копиљу у Пиперима и село Тудоровићи у Боци. Било је додуше и у другим крајевима оваквих сеоских имена, као Тудорче Село у Топлици у време цара Душана и село Тудорци између Мораве и Кучајне у време кнеза Лазара. Али ми се чини вероватније, да је уз толике друге Зећане, Бокеље и Травуњане и Тудор Кнежинић дошао из тих крајева.

Херацима (Heragkh Radanouitsch, Millivoy-, Radossaw-, Vugkhossaw-, Stipkho Herakhovitsch) је по својој прилици порекло у јужној Херцеговини. Додуше и у другим крајевима има спомена на људе овога имена и презимена, но ипак их је највише овде. Ту се налазе неколика хисторијска спомена на њих. На првом месту наводим два средњевековна гробна натписа; један је у селу Деранима на гробу некога Херака, а други у Бољунима код Стоца на гробу Радосава Хераковића. Стара је — из год. 1405. — и белешка о Хераку (Kerach) Милошевићу из катуна Малешеваца.³ Братство Хераковићи у племену Његушима у Црној Гори по традицији води порекло такођер из Херцеговине од Никшића.⁴ А Херцеговци су старином и данашњи Хераци у Луштици у Боци Которској. Из других крајева спомињем Херака Радонића, ктитора манастира Добриловине из год. 1609. и данашње Хераковиће у ваљевској Тамнави, од којих су једни из ваљевске Подгорине, а други с Мокре Горе у Старом Влаху. Свакако су ови тамнавски Хераци из још веће даљине, а Подгорина и Мокра Гора су само етапе у њихову селењу.

Шимраци (Radiuoј Schimrakovitsch; Šimbraki 22. XIII.) у Жумберку имају својих истоимењака само још у Боци у селу Сасовићима код

¹ Мој споменути чланак у Гласн. Зем. Муз. 1918.

² Дедијер, *op. cit.* p. 118.

³ Jireček, *Das christliche Element etc.* p. 40.

⁴ Предање Хераковића, да су пореклом од Зенице у Босни, па да су се после преселили у травнички крај, а тек одатле дошли к Никшићу, не чини ми се у целости вероватно. Сумњиво је оно њихово рано борављење у Босни.

Херцег-Новог. Додуше народна им традиција доводи порекло из Босне. Али фра-Андрија Качић, који је био ближи старим временима, него данашњи нараштај, вели, да су „Жимбраковићи“ од Зажабја. Ни његов навод није поуздан, јер га је узео из некога пописа владара и властеле, који је попис, с обзиром на податке, сумњиве вредности, као што су обично сумњиви и други такви пописи.

Шобашовићи (Schubadt Popouitsch; Sobatovići 22. XIII.) својим именом сећају на оне разне Шобе, Шобиће, Шобајиће, Шобадине итд., који се налазе по јужној Херцеговини¹ и по Црној Гори, те стога и мислим, да су пореклом однекле из ових крајева, јер у другим крајевима, изузевши оне, који су доцније насељени православним народом, нема оваквих имена. Име звучи туђински и сећа на романско име Sabatius, које је било у средњем веку у употреби у целом приморју, па и у Дубровнику и Улцињу.²

Када би било могуће установити када је у коме крају нашега народа било које име у јачој употреби него другде, могло би се још коме жумберачком ускоку наћи порекло у приморској области. То се нарочито односи на она народна имена, која су заједничка и Србима и Хрватима и која су била у употреби у разним крајевима, али не у исто време. Свакако ће и један део Жумберчана, који су имали оваква имена, бити пореклом из приморске области. Тако н. пр. мени се чини, да су жумберачки *Радичевићи* из Зете.

Но и ако није за сада могуће оперисати са оваквим именима, може се, мислим, узети као доста сигурно, да је и људи са таквим именима дошло из приморске области у Жумберак у истој релативној јачини, која се може констатовати код имена претресених у овоме чланку. Пропорција између оних из приморске области и оних из других крајева износи од прилике 60 : 40, те тако могу тврдити, да је већина Жумберчана дошла из приморских земаља, које се пружају јужно од Неретве.

Између ових досадањих 26 имена и презимена има једно, Струјићи, које према изнесеним подацима припада човеку католичке вере. Сем тога има још једно презиме, које, ако сам га исправно прочитао, припада такођер човеку католичке вере. То је Jurej Wunenatz. Имајући на уму, да је писар ускочкога пописа од 1551. наш глас б, када стоји на почетку речи, стално бележио писмом w, мислим, да горње презиме могу читати као Буњевац. Познато је, да се у Лици садањег времена штокавци католичке вере зову овим именом. Из овога излази, да жумберачки ускоци нису били искључиво православне вере, како се обично мисли, већ да их је један, ваљда само мали, део био од почетка католичке вере.

Друга, мања група жумберачких имена по топономастичким и другим подацима води у крајеве Подриња, Подимља и Старога Влаха, као у стару постојбину неких жумберачких ускока.

Врањеше (у списку од 1551. има седам ускока, који се зову Wran-pesch) је тешко локализовати и одредити им ранију постојбину, јер има велики број села и локалитета по Босни и Србији, који носе њихово име. Али имајући на уму, да су из полимских крајева иселиле многе породице и у Босну и у Србију, склон сам веровати, да су

¹ Муслимани Авдићи у билећкој Платној звали су се некада Шоботе.

² Jireček, Die Romanen in den Städten Dalmatiens II. p. 55.

жумберачки Врањеш из Полимља. Ту и данас има знатан број породица, које ово име носе као породично презиме, а сматрају се аутохтоним становницима свога краја. И изворни крај реке Љубовиђе у Полимљу зове се Врањеш. Није невероватно, да су жумберачки Врањеш одовуда и стога, што је, како ће се после видети, било још света, који је одавде преко северозападне Босне доспео у Жумберак. Па ипак није сваки Врањеш одавде. Напред је споменут у приморској области Врањеш Данчуловић.

Голеш (Goleši 23. XII.) својим плуралским обликом и тим, што се више пута јављају као име села, одају свој презименски карактер и ако ми, изузевши један једини случај,¹ није познато ни једно овакво име или презиме. И ако, како рекох, има више села овога имена по разним крајевима (Охрид, Полимље, Романија, Травник, Бања Лука) чини ми се, да су жумберачки Голеш донели своје име из полимских Голеша.

Клисуре (Paull-, Nouagh Khlossuritsch) као породично име нисам нигде више нашао сем у Полимљу у селима Сјеверину и Кошутуци, где се сматрају старинцима. Име Клисура (мушко и женско) и Клисур (мушко) долазе неколико пута у Пећском и Крушевском Поменику, која два поменика имају више, него други, имена из рашких и полимских крајева.

Кошљанину или *Кожљанину* (Martin Khoschlanin) тешко је одредити његову ранију постојбину, јер двоструко читање његова презимена дозвољава различите претпоставке у погледу његова порекла. Ако се споменути Мартин звао Кошљанин онда може бити пореклом из Кошаља у Азбуковици у Србији. Но ако се звао Кожљанин онда му је ранија постојбина могла бити у Рашкој (Кожал, заселак Мрчковине у сјеничком срезу и село Кожље у срезу дежевском) или у сарајевском крају (Кожље у џемату Средњем). А не би било немогуће ни да је чак од старосрбијанскога Скопља (село Кожље у скопском срезу).

Прелућани (Juanisch-, Radiuoy-, Vuya Prelutschanin) су од Фоче. На старом друму између Фоче и Чајнича има један вис, који је на специјал. карти обележен именом Prelučje. Народ онога краја зове га Прелуће. Ово је једино име, које ми је познато.

Селац (Sellagh Jellitsch, Woganatz-, Paul-, Vranesch Sellagkhovitsch) су несумњиво из Рашке или Васојевића. По Србији и Босни има много географских објеката, којих су имена изведена од имена Селак. Врло ми се вероватно чини, да су се сви ти Селац, који су оставили трагова у топономастици Србије и Босне, разишли из рашко-васојевићкога центра радијално по овим земљама. У Рашкој има заселак Селаковац у срезу Дежеви. То је најјужнија тачка, која је сачувала сећање на некога Селака. На другом крају, у Васојевићима, сачувала је народна песма спомен на некога Селака Васојевића.² Даље сам нашао у једном турском документу из друге половине 16. века, да се једна кнежина или џемат у околини Скендер-Вакуфа (срез Котор-Варош у Босни) звала Кнез-Селак. Мислим да ће то бити данашња Милан-Кнежина. У тој кнежини је живео тада кнез или неки други богат и угледан човек, по

¹ Akadem. rječnik III. p. 252.

² Вук Ст. Караџић, Ср. нар. пјесме IV., државно издање, има на стр. 17.—21. песму "Три сужња", у којој се спомиње Вуксан од Рована, Лијеш од Пипера и Селак Васојевић. Аналогно првој двојници код Селака име Васојевић не значи презиме, него његов обласни или племенски назив.

имену Аранит. Ово име, чини ми се, води у далеке крајеве на српско-арбанашкој етнографској граници. Ради потврде потсећам на арбанашке Араните, сроднике деспотице Анђелине Бранковићке.

Сјеверовић (Thomasch Siuerouitsch) може бити пореклом из крајева, који леже између Трнова (у сарајевском срезу у Босни), Фоче, Пријепља, Моравице, Ужица и Рогатице, јер се ту налази шест села, која носе имена слична или истоветна са презименом Томаша Сјеверовића (Сјеверовац, Сјеверовићи, Сјеверско, Сјеверин). Друга слична географска имена долазе само спорадично у Качеру у Србији и у дубичком срезу у Босни, зато их и не узимам у обзир.

Стијуки (Stić 23. XIII.) су из Васојевића, где их има и данас (Стиовићи) и одакле су и они у Гор. и Доњем Драгачеву, који славе васојевићку крсну славу Св. Александра.

Тараши (Taraši 23. XIII.) негде сам, само се не сећам где, нашао, да се у једном делу Србије зову Тарашима они људи, који су се доселили од реке Таре. Али жумберачки Тараши могу бити пореклом и из приморске области. У селу Славогостићима у Херцеговачкој Шуми има једна стариначка породица, која се презива Тараш. За Херцеговачко порекло жумберачких Тараша има још индиција. У херцеговачком селу Бољунима је сахрањен неки Богавац Тарах Бољуновић.¹ У Гатачкој Површи у Херцеговини има село Тарајин До, названо, по традицији, именом породице некога Станише Тараје.² Од гатачких Тараја би могли бити Тараили у селу Голој Главици у Херцеговачкој Шуми, који знају да су се доселили из Гашка.³ Мени се чини, да су имена Тараја и Тараило првобитно гласила Тарахија и Тарахило.⁴ У оваквом облику би имали неке везе са Тарахом Бољуновићем и жумберачким Тарашима.

Неколико жумберачких имена и презимена не могу фиксирати у одређене крајеве. Али је сигурно, да не потечу из северозападне Босне, него из далеких југоисточних крајева. Међу њима има неоспорно влашких имена, која су била распрострањена не само по Балканском Полуострву, него и по источним крајевима Угарске, у Фогарашу и Мармарошу.

Ово су та имена:

Бадовинци (Vrannesch-, Alexa-, Nouagh-, Vugkhossaw Wadowinatz; Badovinec, Gornji-, Dolnji Badovinci 23. XIII.) имају влашко име. Дечанска и арханђеловска хрисовуља имају међу Власима много људи, који се зову овако, а бањска само двојицу. У хрисовуљама се они зову Балдовин. Међу которском властелом у 13. и 14. веку, нарочито у породици Драго, чести су Балдуини. И дубровачки кнез од 1328. год. зове се Балдовин, а тако се исто зове год. 1333. и казнац српског краља. И ако врло ретко, исто су име имали и меропси српске средњовековне државе, као онај Балдовин у селу Преком Лугу у дечанском властелинству. У топономастици је име доста ретко. Познато ми је само име села Балдуенци у општини Броду среза Морихова у битољском крају, село Бадовинци у Мачви и село Бадовине у општини Миочу у вишеградском срезу у Босни.

¹ Љ. Стојановић, Стари срп. записи и натписи III. број 4863.

² Дедијер, *op. cit.* p. 202.

³ Обрен Ђурић - Козић, Шума, Површ и Зупи, Насеља II. p. 1175.

⁴ У босанској статистици се Тарајин До зове Тарахин. Сем тога има у близини Херцеговачке Шуме у општини Бобанима насеље Тарашица.

Узгред напомињем, да Тараш у Славогостићима и Тараили у Голој Главици славе исто крсно име, св. Ђурђа.

Главници (Vugkhaschin Glaunighkhouitsch, Radin Glaunighk) нису нигде оставили трагова своје egzистенције сем у имену села Главника у лабском срезу на Косову.

Дучићи (Dukha Jurmanouitsch; Dučići 23. XIII.) су стекли своје презиме по врло распрострањеном имену Дука, које се у српским крајевима јавља у позном средњем веку. Име је у обичају у 14. веку у Скадру и Дривасту. Један Влах Ђурашевац дечанске хрисовуље презива се Дучић. Село Дучина у срезу космајском у Србији зове се 1395. год. Дучино. Познијих времена је Дука врло често мушко име у Боци Которској. Али се и по другим крајевима у топономастици налази имена, која сећају на Дуку. Стога није могуће жумберачке Дучиће фиксирати у један крај. За Дуку Ђурмановића је већ напред речено, да је пореклом из приморске области.

Којчин (Khoyschin) је врло ретко име, па оно мало примера не дозвољава сигурно локализовање у један крај или област. Из прошлости ми је познат један Којчин из села Водиог у околини манастира Добриловине на Тари. У данашње време живи породица Којчиновић у Скоп. Црној Гори и породица Којчини у Власини. Село Којчиновац у опш. Јањи у срезу Бијељини у Босни свакако ће бити доцнијег постанка.

Оливеровиће (Dragitsch-, Dragoll-, Vugkhdrag Olliuierouitsch) није могуће сигурно локализовати на основу њихова имена. На основу хисторијских имена (Оливер, мушко име код Сплета 1080. и у Задру 1209. год.; Оливер, велики властелин цара Душана; Olliuierus Dermanovich Vlasus regis Bossine; Покрајац Оливеровић, властелин војводе Сандаља; Оливер, презвитер у дохвату цркве Грачанице око 1530. год.) жумберачки Оливеровићи могу бити пореклом из разних крајева. Није ништа боље ни са топономастичким подацима (Ливерово Поље у Гор. Тупању у Бањанима; Ливеровићи, село у Никшићкој Жупи; Аливеровићи, село у опш. Храсно у срезу сјеничком у Рашкој).

Романовић (Romanagh Romanouitsch) је свакако однекле с југа. Роман као влашко име долази у арханђеловској хрисовуљи и међу Власима у Фогарашу и Мармарошу. Али се и један меропач у селу Бохорићима у дечанском властелинству зове тако. Села, изведених од овога имена, има у Власини и Масурици у Србији и у Босни у срезима Фочи, Зворнику, Приједору и Градишкој. Босанска села су без сумње добила имена по људима из јужних крајева.

Име (*Скоросав* Skhorossaw Abrennouitsch, — Vugkhdragouitsch, — Radossallitsch) и презиме *Скоројевић* (Juanisch Schoroieuitsch) су ваљда влашког порекла. Неколика Влаха жичке, бањске и дечанске хрисовуље имају слична имена (Скоромир, Скориша, Скорота, Скоровој). У Крушевском Поменику долази име Скоросав четири пута, али се не зна у коме крају.

И *Секулићи* (Sekhulla Preradouitsch; Sekulići 23. XII.) такво једно име, које се не може нигде фиксирати, јер је и у топономастици и као презиме садањих породица врло раширено. Сем тога оно се у прошлости појављује доцкан. Нема га међу манастирским Власима, а ни иначе га нема пре 16. столећа. Изузетак је Твртко Секуловић, дјак босанског краља Томе. Али се на основу топономастичких података и презимена може тврдити, да су жумберачке Секуле и Секулићи из српских крајева, почевши од мора па преко Црне Горе, Полимља и Ибра до у Врањску Пчињу.

Жумберачки војвода Ресан *Шишмановић* би могао бити пореклом однекле из северног дела Старе Србије. Стари споменици доста ретко

спомињу Шишмане, али су ти ретки спомени сконцентрисани у овај крај. Овако се зове један Влах Гунцат арханђеловске хрисовуље и један меропач у селу Стрелцу у дечанском властелинству. И онај Шишман Ботић од Јелеча, дјак Алибега Влаховића у год. 1470. мислим да је од старосрбијанског Јелеча. И данашња топономастика овога краја чува сећање на Шишмана (Шишмановци у бившем кадилуку Гиљане и Шишманово у Ђаковичком крају).

При свршетку чланка, макар и не спадало овамо, навешћу неколико речи о именима двају села у хрватском Покупљу.

Кривоглавци (Krivoglavze 23. XII.) су село на левој обали Купе, а на југозападној страни од Метљике. По плуралском облику речи се види, да је првобитно била презиме неке породице, која је ту живела. Само сам још на једном месту нашао исто име, и то у сарајевском срезу у Босни. Ту, крај реке Босне, за 10—12 km. далеко од Сарајева има село Кривоглавци, које сматрам матицом закупских Кривоглаваца.¹

Прибањци (Pribanji 22. XI.) су село на десној страни Купе, знатно даље уз воду од Кривоглаваца. По имену се види, да су људи, по којима се село назвало, дошли из некога места Прибања или Прибња. Сем села Прибња у Требевићу код Сарајева ја не знам никаквога другог географског објекта истог имена. Стога и верујем, да су закупске Прибање основали дошљаци из сарајевског Прибња.

У белешкама испод текста навео сам већину литературе, коју сам употребио за овај чланак. Али сам се сем тога послужио и овим делима: М. А. Вујичић, Речник места у ослобођеној области Ст. Србије; С. М. Котуровић, Речник места у Краљевини Србији; S. Gorčević, Alt-Serbien und Macedonien; Smičiklas, Diplomatski zbornik kralj. Hrv., Slav. i Dalmacije; С. Новаковић, Српски поменици XV.—XVIII. века у Гласн. срп. уч. друштва 42.; све свеске Насеља срп. земаља; један именик и статистика Босне и Херцеговине (штампано, а непуштено у промет).

При овој послужби је на више места помогао библиотекар сарајевског музеја г. др. Васо Руварац, на чему му свесрдно захваљујем.

Владислав Скарић.

¹ У бившем кадилуку Пећи у старосрбијанској Метохији има село Кривоглаве. Да нису и сарајевски Кривоглавци отуда?